

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 18 juni 2013

Mål nr

Ö 1956-12

KLAGANDE OCH MOTPART

SH

Ombud: Advokat GS

KLAGANDE OCH MOTPART

TRS

SAKEN

Ansökan om vitesföreläggande enligt 26 § sambolagen och 17 kap. 5 §
äktenskapsbalken

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2012-04-04 i mål ÖÄ 695-12

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår TRSs överklagande.

Högsta domstolen avslår SHs yrkande om ersättning för rättegångskostnader i hovrätten och i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

TRS har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa tingsrättens beslut.

SH har yrkat att Högsta domstolen ska förplikta TRS att ersätta honom för hans rättegångskostnader i hovrätten och i Högsta domstolens mål Ö 636-11 samt i detta mål.

Part har bestritt motparts yrkande.

SKÄL

Föreläggande för sambo att vid vite lämna uppgift om tillgångar och skulder

1. Saknas avtal mellan sambor om att bodelning inte ska ske, får när samboförhållandet upphör en sambo begära att samboegendomen ska delas (8 och 9 §§ sambolagen, 2003:378). Kan samborna inte enas om bodelningen, ska domstolen på sambos ansökan förordna någon att vara bodelningsförrättare (20 § sambolagen och 17 kap. 1 § äktenskapsbalken).

2. Enligt 26 § sambolagen jämförd med 17 kap. 5 § äktenskapsbalken ska bodelningsförrättaren vid behov se till att en bouppteckning förrättas. Samborna ska uppge sina tillgångar och skulder. Om en sambo underlåter att lämna uppgifter till bouppteckningen, får domstolen på ansökan av bodelningsförrättaren förelägga sambon att vid vite fullgöra skyldigheten.

Bakgrund och frågorna i målet

3. MS och SH var tidigare sambor. Inför bodelningen mellan dem har MS bett att få uppgift om SHs samtliga tillgångar och skulder. Bodelningsförrättaren TRS har begärt att SH lämnar dessa uppgifter. SH har emellertid lämnat uppgifter endast om tillgångar i form av en bostad och lösöret i denna per den 1 juni 2007 samt om skulder för vilka han yrkar avräkning i bodelningen. Han har underlåtit att på TRSs begäran lämna fullständiga uppgifter om sina tillgångar och skulder. TRS har därför ansökt om att SH ska föreläggas att vid vite lämna uppgift om samtliga sina tillgångar och skulder per den 1 januari och den 1 juni 2007. MS och SH är oense om vilken av dessa dagar som är brytdagen, dvs. den dag då samboförhållandet upphörde.

4. SH har bestritt ansökningen. Han har i huvudsak anfört att omfattningen av en sambos skyldighet att lämna uppgifter om sina tillgångar och skulder måste avgöras efter behovet av uppgifterna i det enskilda fallet, och att det ankommer på bodelningsförrättaren att visa att det finns ett sådant behov.

5. Målet rör dels frågan om uppgiftsskyldighetens omfattning, dels frågan om vilken prövning en domstol ska göra av en bodelningsförrättares ansökan om vitesföreläggande. Om Högsta domstolen finner att hovrättens beslut att avslå ansökningen ska fastställas, uppkommer frågan om bodelningsförrättaren kan förpliktas att ersätta SHs rättegångskostnader.

Sambos uppgiftsskyldighet

6. Av 17 kap. 5 § andra meningen äktenskapsbalken följer att en sambo vid bodelning enligt sambolagen är skyldig att lämna uppgift om sina tillgångar och skulder. Lagtexten anger ingen begränsning till endast sådan egendom som ska fördelas vid bodelningen, alltså samboegendomen, utan omfattar enligt ordalydelsen alla tillgångar och skulder. Inför den fördelning som ska genomföras är båda sambor i behov av en tillförlitlig bild av de ekonomiska förhållandena. Med utgångspunkt i bouppteckningen ska de kunna bestämma sina ståndpunkter inför bodelningen, t.ex. när det gäller vilken egendom som ska anses utgöra samboegendom och om det finns förutsättningar för skevdelning. Det finns alltså en familjerättsligt grundad principiell skyldighet för en sambo att lämna upplysningar om sina tillgångar och skulder till bouppteckningen och därmed till den andre sambon.

7. En annan sak är att en bouppteckning i praktiken sällan behöver omfatta sambornas samtliga tillgångar och skulder (jfr 9 kap. 7 § äktenskapsbalken), det kan i många fall räcka att den upptar den samboegendom som ska fördelas. Om en bodelningsförrättare har förordnats, är det denne som bestämmer om en bouppteckning behövs som underlag för uppdraget att förrätta bodelningen mellan samborna (se p. 2; se även prop. 1986/87:1 s. 223) samt om den närmare omfattningen av bouppteckningen. Om en sambo under bodelningsförfarandet begär att den andre ska lämna fullständiga uppgifter om sina tillgångar och skulder, har förrättaren därför att bedöma behovet av uppgifterna med beaktande av den principiella rätten för en sambo att få del av uppgifter om motpartens tillgångar och skulder. Bodelningsförrättaren kan även för egen del anse att uppgifter om sambornas tillgångar och skulder behövs för att uppdraget ska kunna fullgöras, trots att den andra sambon inte väckt frågan.

8. En sambo disponerar således inte själv över skyldigheten att lämna uppgift om sina tillgångar och skulder till den bouppteckning som bodelningsförrättaren ska göra.

Omfattningen av domstolens prövning av ansökan om vitesföreläggande

9. Vad domstolen har att ta ställning till vid sin prövning av en bodelningsförrättares ansökan om vitesföreläggande är inte frågan om det i sig finns en skyldighet för en sambo att lämna uppgifter om sina tillgångar och skulder eller frågan om i vilken omfattning det finns behov av att ta upp olika tillgångar och skulder i en blivande bouppteckning. Vad domstolen ska avgöra är om det föreligger förutsättningar för att utfärda ett vitesföreläggande för sambon att lämna de begärda uppgifterna.

10. Som framgått av punkt 6 har en sambo i princip en skyldighet enligt lagen att lämna uppgifter om sina tillgångar och skulder till bouppteckningen. När en sambo har begärt att den andre sambon ska lämna sådana uppgifter bör det därför föreligga särskilda skäl för att bodelningsförrättaren inte ska medverka härtill. Redan detta förhållande talar emot att domstolen ska överpröva bodelningsförrättarens bedömning av omfattningen av uppgiftsskyldigheten i det enskilda fallet.

11. Till vad nu sagts kommer att en överprövning av bodelningsförrättarens bedömning ofta skulle förutsätta att parternas ståndpunkter var klarlagda, och prövningen skulle kunna fordra relativt komplicerade ställningstaganden av materiellt slag och rörande bevisskyldighet. Handläggningen, som styrs av ärendelagen, innebär att endast den sambo mot vilken föreläggandet skulle riktas är part i ärendet (utöver bodelningsförrättaren). Den andre sambons inställning i de materiella frågorna som domstolen skulle kunna behöva, prejudiciellt, ta ställning till får då framföras av bodelningsförrättaren. Med

hänsyn till bodelningsförrättarens ställning i förhållande till de båda parterna i bodelningsförfarandet är dennes möjlighet till detta begränsad. Även ändamålsskäl talar således för att domstolens prövning av en ansökan ska vara begränsad.

12. Slutsatsen är att domstolen i allmänhet bör begränsa sin prövning av en bodelningsförrättares ansökan om vitesföreläggande till att avse att bodelningsförrättarens begäran om att en sambo ska lämna uppgifter om sina tillgångar och skulder den dagen då samboförhållandet upphörde inte har fullgjorts vid tiden för prövningen av ansökan.

Prövningen i detta fall

13. TRS är förordnad att förrätta bodelning mellan SH och MS. Oenighet föreligger mellan dem om tidpunkten för samboförhållandets upphörande. SH har underlåtit att efterkomma TRSs begäran att lämna fullständig uppgift om sina tillgångar och skulder per den 1 januari och den 1 juni 2007.

14. Det förhållande att det föreligger oenighet mellan SH och MS innebär att bodelningsförrättaren kommer att behöva ta ställning till vilken av dagarna som ska anses utgöra brytdag. Ett sådant delbeslut kan fattas redan på ett tidigt stadium under förfarandet. Innan sådant ställningstagande har gjorts saknas förutsättningar för att bifalla bodelningsförrättarens begäran.

15. Överklagandet ska därmed avslås.

Rättegångskostnader

16. Ett ärende av förevarande slag är inte att betrakta som en tvist där

enskilda är motparter till varandra (jfr 32 § lagen om domstolsärenden).
Oavsett om SH i förevarande ärende ska anses som vinnande eller inte, ska yrkandet om ersättning för rättegångskostnader därför avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff (referent), Dag Mattsson och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Anna Aspling